

NÂBÎ'NİN “BU” REDİFLİ GAZELİNİN TASAVVUFÎ ŞERHİ VE YAPISALCILIK AÇISINDAN İNCELENMESİ

Gülsüm ŞAHİN¹

Ali Rıza ÖZUYGUN²

Özet

Bu makalede, 17. Yüzyıl Klâsik Türk Edebiyatı şairlerinden “hikemî tarz” ın temsilcisi kabul edilen Nâbî'nin “bu” redifli gazeli incelenmiştir. Gazel; hem anlam bakımından tasavvufî bakış açısıyla, hem de dilbilimi yöntemleriyle yapısalcılık açısından incelenmiştir.

Sonuç olarak; gönlü “ma'nâ” dan yana olan Nâbî'nin gazelinin muhteva bakımından mükemmelliğinin yanında yapı bakımından da güzelliği ortaya konularak estetik değeri belirtilmiştir.

Anahtar Sözcükler: Nâbî, Gazel, Şerh, Yapısalcılık, Tasavvuf

THE ANALYSIS OF NABI'S GHAZEL WITH HOLORHYME “BU” IN TERMS OF SUFISTIC PERSPECTIVE AND STRUCTURALISM

Abstract

In this paper, it is studied, the ghazel with holorhyme “bu” whose poet is one of the seventeenth era classical Turkish literature poets, who is considered to be the representative of “Hikemi poem style” Nabi. The Ghazel is analyzed both in terms of meaning by sufistic perspective and structuralism by the method of linguistics.

As a conclusion, it is stated the aesthetic beauty of Nabi's ghazal both in terms of the excellence of the content and the beauty of the form of structure.

Key Words: Nabi, Ghazel, Classical interpretation, Structuralism, Sufizm

¹ Yüksek Lisans Öğrencisi, International Burch University Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü

² Yard. Doç. Dr. International Burch University, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü.

Giriş

Şerh, “açma, yarma, îzâh ve tafsil” manalarına gelen Arapça bir kelimedir. Klasik edebiyat terimi olarak; ‘Bir kitabın ibaresini yine o lisanda veya başka bir lisanda izah ederek müşkilatını açmaya’denir. Bu hususta yazılan eserlere de ‘şerh’ denmektedir. Şerh yazan kişiye ‘şârih’ denir (Sami, 1901).

Edebiyatımızda ‘şerh’ ve ‘belâgat’ çalışmaları aynı dönemde, 8. yüzyılda başlamış, bilhassa Anadolu Osmanlı sahasında 20. yüzyılın başlarına kadar devam etmiştir. İlâhî Kelamı dil ve anlam yönlerinden incelemek için kendine has usuller oluşturan ‘tefsir’, Hz.Muhammed’in sözlerini anlama ve yorumlama metotlarını kuran ‘hadis’ ilimleri, kendileri için alt yapı oluşturan dil ve edebiyat bilimlerini sürekli olarak besleyip geliştirmişlerdir. Ayrıca hadis metinlerinin sağlıklı tespit usulleri ve daha sonraki zamanlarda şerhleri, ‘metin tenkidi’ ve ‘metin şerhi’ gibi disiplinlerin de gelişmesine kaynak teşkil etmiştir. Zenginleşen bu disiplinlerin ortaya koydukları metotlar, zamanla edebi metinlerin tenkidi, tespiti, tetkiki ve izahında kullanılır olmuştur (Dağlar, 2007).

Paul Valery, şiiri “dil içinde bir üst dil” olarak tanımlar. Üst dil ise, şairin kullandığı dil üstüne bilgi verdiği, onun bir ögesini açıkladığı; kısacası dilin, dil ile açıklandığı bir işlemdir (Kıran & Kıran, 2010). Bu özelliğinden dolayı şiir, açıklanmaya ve şerh edilmeye muhtaçtır.

Her şiir için bu durum söz konusu olduğuna göre; klasik edebiyatımızın şiirleri de farklı bakış açılarıyla açıklanmaya ve yorumlanmaya müsaittir. Bu şiirleri anlamak için de belli bir kültür ve bilgi seviyesi gerekir.

Klasik edebiyat metinlerini yorumlarken de mesele; onun günümüz Türkçesiyle sadeleştirilmesi değil, beyitteki her kelimedede bulunan anlam derinliğini, teşbih, mecaz, telmih, kinaye gibi sanatlarını tespit etmek, beyte nereden yaklaşmak gerektiğini bilmektir. Yeri geldiğinde beytin anlamı içinde tarihten, müzikten, sanatın diğer dallarından, oyunlardan, dinlerden ve mitolojiden, felsefeden, hikmetten tasavvuftan bahsetmek gerekmektedir (Yekbaş, 2008).

Prof. Dr. Okay ; Divan şiirine nasıl yaklaşılması gerektiğini şöyle açıklar: “Bugün edebi metinlerin değerlendirilmesi üzerine bir çok metod bulunmakta, geliştirilmekte,

bunlara ilave ve düzeltme yapılmakta, eldeki metinlerin hususiyetlerine göre yeni terkipler teşkil edilmektedir. ...Fakat her halde bazı divan şiiirlerine yeni bir açıdan, yeni açılardan bakmanın, hiç olmazsa yeni yorumlara ufuk açacak yeni denemelere girmenin zamanı gelmiştir zannediyorum.” (Yekbaş, 2008).

Klasik edebiyatımızın şiiirleri, her çağda yeniden yorumlanabilme estetiğine sahiptir. Bu şiiirlerimiz, klasik şerh metodunun yanında son zamanlarda gelişen dilbilimi çalışmalarının yöntemleriyle de incelenip değerlendirilmektedir.

“ *Dilin en ince noktalarına dek inmeye çalışan, ancak ayrıntıların içinde boğulup kalan on dokuzuncu yüzyıl dilbilimine tepki olarak yirminci yüzyıl dilbilimi, dil konusundaki ayrıntılardan sıyrılarak dilin temel sorunlarına eğilmeye başlamıştır. ...Oysa günümüz dilbilminde dil, bir dizi sözcük olarak sayılmaktan çıkmış; ancak yine sözcüklerden, yani göstergelerden kurulu belli bir düzen, belli bir dizge gösteren bir işleyiş biçimi olarak kabul edilmiştir. F. de Saussure’ün “dil bir dizgedir” sözüyle özetlenecek olan bu yeni akım yirminci yüzyılın ilk yarısında gelişerek yapısal dilbilim adını almıştır. Yapısal dilbilimin en belirgin özelliği dili bir yapı, bir dizge olarak ele almasıdır”* (Kıran & Kıran, 2010).

“ *Dizgenin, bir bütün olarak değeri her zaman tek tek öğelerin değerinden daha fazladır. Bir otomobil, tüm parçalarının yan yana dizilmesinden ortaya çıkacak bütünden işlevsel açıdan daha üstün değerde olduğu gibi, belli bir dizgeye göre oynayan bir futbol takımı da topa rastgele vuran bir mahalle takımından daha üstündür. ...İşte yapısal dilbilimin, dildeki tek tek öğelerden çok, dilin yapısına önem vermesinin nedeni budur”* (Kıran & Kıran, 2010).

Bütün bu açıklamaların ışığında, Nâbî’nin ‘bu’ redifli gazelinin, gelenekten hareket ederek tasavvufî şerhini yaparken; aynı zamanda 20. yüzyılın tahlil yöntemiyle inceleyeceğiz.

A. Nâbî’nin “bu” Redifli Gazelinin Günümüz Türkçesine Aktarımı ve Şerhi

17. yüzyıl Klasik Türk edebiyatı şairlerinden Nâbî, “hikemî tarz” ın temsilcisi olarak kabul edilmiştir. Bunun en önemli sebebi, onun şiiir anlayışıdır. Prof. Dr. Mine Mengi, Nâbî’nin “*çağının sükun ve huzurdan yoksun insanına doğru yolu göstermeyi, öğüt vermeyi amaç edindiği*”ni belirtmektedir. Şiiir anlayışında *Sebk-i Hindi* akımı

temsilcilerinin de etkisi vardır. Sade dil taraftarı olan Nâbî'nin bu özelliğini daha çok gazelerinde görmekteyiz (Bilkan, 2007).

Bu gazel, Nâbî'nin 1678-79 yıllarında beraberinde büyük bir heyetle gerçekleştirdiği hac yolculuğunda Ravza-i Mutahhara için yazdığı gazelidir. Halk arasında menkıbesiyle meşhur olmuştur. Nâbî'nin, Divan'ındaki 655 nolu gazelidir. (Bu gazelin 2.beytinde “cilvegah” kelimesi yerine S₂ nüshasındaki “sîne-çâk” kelimesi tercih edilmiştir.)

Osmanlı Devletinde, hac kabilelerinin takip ettikleri üç ana güzergâhtan, Nâbî sağ kolu takip ederek; Üsküdar, Gebze, Eskişehir, Akşehir, Konya, Adana, Antakya yoluyla Halep ve Şam üzerinden Mekke'ye ve Medine'ye ulaşmıştır (Sak & Çetin, 2004).

A.N.Tarlan “*Divân edebiyatında bir beyti anlamak için evvela sanatkarın kafasında biçimlenen hayali kavramak lazımdır...Hayal, saydığımız bilgilerle tamamen belirdikten, beytin bu tablo içinde sıkıştırdığı duygu ve düşünce iyice anlaşıldıktan sonra onun etrafındaki süse geçeriz...*”der (Aktaran (Kılıç, 2012)). Biz de bu mübarek yolculuğun ardından Nâbî'ye bu nâtı yazdıran hissiyatını bir nebze anlayabilmek için, hayalen onu başka bir peygamber âşığının dilinden takip etmeye çalışacağız. “ *Bu mübarek yolculuk, eski zamanlarda atlarla, develerle yapılırdı. O devirde hacılar Kâbe'ye varıncaya kadar yüzlerce makam yüzlerce merkade uğrar..Enbiya-i izamın yaşadığı yerleri ziyaret eder; hayalen onlarla buluşur-görüşür. Evliya ve asfiyanın meclislerine koşar, mana dolu yollarda yüzüyor gibi yolculuk yapar. Ravza-i Tâhire karşısında hayat hep bir hülya ve rüya gibi yaşanır. Burada fikirler durur, ruhlar duyguların tesirine girer ve bütün gönülleri bir vuslat arzusu sarar, dolayısıyla herkes kendini uhrevileşmiş gibi hisseder ve öbür alemin ahengine uyar, kendini firdevsi hazlar içinde bulur. Ruhum o beldeyi her zaman bir 'daüssıla' hasretiyle kucaklamıştır, kucaklerken de 'İşte bir avuç toprağını cihanlara değiştirmeyeceğim beldeler beldesi!' demiş içimi çekmişimdir” (Gülen, 2006). Nâbî de deveyle çıktığı bu kutlu yolculukta hep hayret kuşaklarında dolaşmış, tasavvuf yolunun seyr u süluku, tasfiyenin çilesi gibi olan seferin sıkıntıları ona bu ruhî gerilimi vermiş, iç hazırlığını tamamlamış ve dolabildiği kadar dolmuştur. Bu hâlet-i ruhiyede gözüne ilişen edebe muhalif bir hâli dile getirirken Nâbî, aslında kendi edebini konuşurmuştur.*

1 Sakın terk-i edebden küy-ı mahbûb-ı Hudâ'dır bu

Nazargâh-ı ilâhîdir makâm-ı Mustafâ'dır bu

“Cenab-ı Hakk'ın nazargâhı ve O'nun sevgili peygamberi Hz.Muhammed Mustafa'nın makamı ve beldesi olan bu yerde edebe riâyetsizlikten sakın.”

Tasavvuf yolunda, bütün menzil ve makamlarda insanın önüne çıkan tek levha "Edeb Yâ Hü' dur. Sofilerce edeb, yanlışlıktan korunma ve yanlışlığa sürükleyen sebepleri bilmekten ibaret sayılmıştır. Mevlânâ; ‘Efendi bil ki, insanın tenindeki cân edeptir. İnsanoğlunun göz ve kalp nuru edeptir...Aç gözlerini bak, Allah Kelamı olan Kur’ân âyet âyet edeptir’ der. Nebiler de katettikleri yolu hep edeple katetmişler ve her biri Allah dergahının seçkini haline gelmişlerdir (Gülen, 2001). Nâbî, Hayriyyesinde, kişide edeb varsa, bu onun saygınlığına işarettir, der:

Sende âmâde ise şerm ü edeb

Olur elbet mürâ’âte sebeb

Bir başka beytinde de;

Hüsn-i hulk ile gözet âdâbı

Gör hayatında olan şādâbı

diyerek edebi tavsiye etmiştir (Şener, 2013). Bilhassa Medine’ye girerken edebe muhalif hareket etmemek gerekir. Çünkü burası bir adı da Mustafa (tertemiz, pâk) olan Alah’ın Habibi’nin beldesidir. Yaratılmışların en seçkin en temiz kuluna ev sahipliği yapan bu şehir aynı zamanda Allah’ın nazar ettiği mübarek bir şehirdir (Özcan, 2013). O halde bu mekana girerken daha edepli ve saygılı olmak, Mustafa ismi gibi ‘sâf ve pak’ olmak gerekir.

2 Felekde mâh-ı nev babü’s-selâmn sîne-çâkidir

Bunun kandilidir hür matla^c-ı nûr u ziyâdır bu

Gökyüzündeki yeni ay, O'nun kapısının yüreği yaralı âşığıdır. Bunun kandili olan güneşin de ışığını, nurunu aldığı kaynak; burasıdır.

Hac farızasını yerine getirmek için Mekke'ye gelen müslümanlar, Ravza-i Mutahhara'yı mutlaka ziyaret ederler. Sahibinin ruhuna doğru parçalanmış sineler gibi açılan kapılar veya onun ruhundan insanlığa açılan menfezlerin çokluğu gibi, Ravza-i Tâhire'nin de bir çok kapısı vardır. Bu kapılardan en namlısı da 'Bâbü's-selâm' dır. Selam verip bu kutlu kapıdan içeri girenler, iki adım ötede Gönüllerin Efendisiyle karşılaşacakmış gibi bir ruh hâleti hissederler (Gülen, 2006).

Bu beyitte Nâbî, şakk-ı kamer mucizesine **telmihte** bulunur. Hilâli şekil itibariyle ikiye ayrılmış olarak tasavvur eder. Hilâl, bâbü's-selâma meftûn olan yüreği yaralı bir âşığa teşbih edilir (Özcan, 2013). Gökyüzünün kandili olan güneşin de nur ve ışık kaynağı burasıdır. Çünkü; o mübârek beldede bulunan Peygamber Efendimiz, bütün insanlığı aydınlatan hidâyet güneşidir.

3 Habîb-i Kibriyanın h'âbgâhıdır faziletde

Tefevvuk-kerde-i 'arş-ı cenâb-ı kibriyâdır bu

Habîbullâh'ın istirâhatgâhı olan bu mekân; fazilette, Cenâb-ı Hakk'ın arşında en yüksek mevkiye sahiptir.

“ Arş; bütün gökleri ve yerleri kaplayan, bütün burçları kuşatan, maddi-manevi umum kâinâtlarla alâkalı ilâhî emir, irade ve meşîet-i sübhâniyenin ilk tecelli ve zuhûr mahalli ulvî bir âlemin unvanıdır. Onun bu vüs'atini ortaya koyma sadedinde, arz, sema, Cennet, Cehennem, Sidretü'l-Müntehâ, Beytü'l-Mâmur...gibi ulvî âlemler Arş'in ihatası altında gösterilmiştir. Bununla beraber, Arş'in bu genişlik ve kıymeti, kendine ait vüs'at ve ihtişamında değil de, Cenâb-ı Hakk'ın azamet ve hâkimiyetinin birinci derecede mahall-i tecellisinde aranmalıdır. Bu itibarla onun eşi-benzeri yoktur” (Gülen, 2008). Yedinci semanın üstünde bulunan Sidretü'l-Müntehâ ise; sınır, imkan âleminin gibi görülmektedir. İnsanlık var olduğu günden itibaren ne mânâ

kahramanları yetişmiştir ama, Hazret-i Ruh-u Seyyidü'l-Enâm'dan başka kimse o ufka yükselememiş ve kimse o zirveye ulaşamamıştır. Konuyla ilgili Süleyman Çelebi:

“ Ermedi evvel gelen bu devlete

Kimse nâil olmadı bu rifate” (Gülen, 2008) demiş ve şair Nâbî de bu beyitte Efendimizin makamının ne yüce olduğunu dile getirmiştir.

4 Bu hâkin pertevinden oldu deycür-ı ʿadem zâil

ʿAmâdan açdı mevcûdât çeşmin tütüyâdır bu

Yokluğun karanlığı, bu Medine toprağının nuruyla ortadan kalktı. Bu topraklar, ʿamâ gözlerle sürme gibi yaratılmış olan her şeyi körlükten kurtarmıştır.

Tevhid akidesinin sarsıldığı her zaman dilimi karanlıktır. Zira semavat ve arzın nuru olan Allah inancının bütün sinelere hâkim olmaması, ruh ve vicdanları simsiyah hale getirir. Böyle bir kalp ve vicdanın eşya ve hâdiselere bakışı bulanık olacağından, o insanlık kapkaranlık bir dünyada, hep yarasalar gibi yaşayacaktır (Gülen, 2001). ‘ Cahiliye devri’ olarak bilinen bu devri Akif şöyle anlatır:

Sırtlanları geçmişti beşer yırtıcılıkta;

Dişsiz mi bir insan, onu kardeşleri yerdi

İnsanlık bu şekilde karanlıklar içindeyken Allah Rasulünün risâlet vazifesiyle her şey değişiverdi. Kâbe mihrap olmuş, Medine de bu risâlet vazifesinde Rasûlullâha minber olmuş, insanlık bu minberden yükselen sesle hakikate uyanmış ve nura gark olmuştur. Şair Ahmet Şevki'nin dediği gibi ‘Hidâyet doğdu, kâinât bütünüyle ışık oldu. Artık zamanın dudaklarında tatlı bir tebessüm ve sena var.’

ʿAma; varlığın bulutsu görünümündeki ilk ânı olup, tasavvufta vahidiyet tecellisini temsil etmektedir (Gülen, 2006).

Pertev- deycür; ʿadem-mevcûdât; ʿama-çeşm kelimeleri arasında **tezat** vardır.

5 Mürâʿât-ı edep şartiyle gir Nâbî bu dergâha

Metâf-ı kudsiyândır busegâh-ı enbiyâdır bu

Ey Nâbî, bu dergâha edebe riâyet etme şartıyla gir. Burası kudsîlerin tavaf ettiği ve nebîlerin öptüğü yerdir.

Nâbî, Allah ve Rasûlünün aşkıyla çıktığı seyahatte vuslat arzusu ve heyecanıyla dopdolu, ismindeki o hiçliğiyle bütünleşerek, saygıyla girmesi gerektiğini kendine söylüyor. İnsan, edebi iç âleminde gerçekleştirebildiği ölçüde onun ahlâk, tavır ve davranışlarında kalıcı olur. Gazelin başından beri hep edebe vurgu yapar Nâbî, çünkü;

Edeb arayışüdür insanın

Bî-edeb tabî'üdür şeytanın' der Hayriyyesinde.

Dergâh, 'tekke, kapı önü' manasında olup, terim olarak; 'tarikât mensuplarının topluca ibadet ve törenlerini yaptıkları yere' denir (Pala, 2009). "Dini bilgilerin öğrenildiği yerlerin başında gelen bu mekanlar, şairlerin de büyük ölçüde buralarda gördüğü manevi eğitimin neticesinde kendilerinde hasıl olan bir hâlin tesiriyle şiirlerini yazmaya başladıklarından onlar için bu mekanların çok özel bir yeri vardır" (Kılıç, 2012). Bu beyitte 'dergâh', ilmin yegâne kaynağı, merkezi olan; cennet bahçesine benzetilen '**Ravza-i Mutahhara**'dır.

Kâbe'deki Hacerü'l-Esved'in hacılar tarafından öpülmesi **telmih** edilmektedir. Cennetten geldiği rivayet edilen bu taş, bugünkü yerine Peygamber Efendimiz tarafından yerleştirilmiştir.

B Gazelin Yapısalcılık Açısından İncelenmesi

1 Nazım Şekli: Na'at konulu bir gazeldir. 5 beyitten oluşmaktadır. Nâbî, Divânındaki 851 gazeliyle edebiyatımızın en çok gazel söyleyen şairlerinden biridir (İpekten, 1999).

2 Gazelin Vezni: Hezec bahrinin müsemmen kalıbı olan; *Mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün* kalıbıyla yazılmıştır. Bu müsemmen kalıp hezec bahrinin şiirimizde en çok kullanılan kalıbdır. Nâbî, 2 kasîde, 125 gazel ve 2 tahmisinde bu kalıbı kullanmıştır (İpekten, 1999).

Aşağıdaki tablodan gazelin vezin unsurlarına baktığımızda; 2 yerde *med*, 16 kelimedede *imâle*, 1 yerde de *vasl* yapıldığını görüyoruz. Kusur sayılan *zihafın*

bulunmadığını, yalnız ‘hür’ kelimesinde 2.tip zihafa düşüldüğünü görüyoruz. Genel durum değerlendirilince, bunun da kusur olmadığını görüyoruz.

Tablo 1: Gazeldeki Aruz Vezni Unsurlarının Dağılımı

	1.beyit	2.beyit	3.beyit	4.beyit	5.beyit
Med	0	0	1	1	0
İmale	4	4	5	1	2
Zihaf	0	0	0	0	0
Vasl	0	1	0	0	0

Gazelde anlam, ‘ -dır bu’ redifiyle daha netleşiyor. Her mısradaki tekrar edilen –dır redifiyle şair, ifade ettiği manaya kesinlik kazandırıyor. Gazelin kafiyesi ‘â’ kalın ve uzun sesiyle birlikte, redifin söylenişine bir zenginlik ve güçlü bir ses değeri vermektedir. Kafiye, ‘*Hudâ, Mustafâ, ziyâ, tütüyâ, kibriyâ, enbiyâ*’ kelimelerindeki ‘â’ sesi olup, **tam kafiye**dir. Kafiyeyle kelimelerden *Hudâ* Farsça, diğer kelimeler Arapça’dır. Dinî birer terim olan kelimeler arasında anlam ve ses uyumu vardır.

3 Gazelde Kullanılan Ünlü ve Ünsüzler:

Aşağıdaki tabloda gördüğümüz gibi, gazele hakim olan yumuşak-sessiz harflerdir. Bu da anlamla yapı arasında bir uyumu göstermektedir. Şairin ifadesinde edebe riâyeten bir yumuşaklık vardır.

Tablo 2: Gazeldeki Ünlü ve Ünsüzlerin Dağılımı

<i>Beyitler</i>	1	2	3	4	5	<i>Toplam</i>
<i>Yumuşak Ünsüzler</i>	24	27	27	30	27	135
<i>Sert Ünsüzler</i>	12	10	12	10	11	55
<i>Kalın Ünlüler</i>	23	17	16	19	18	93

<i>İnce Ünlüler</i>	8	12	14	12	11	57
<i>Toplam</i>	67	66	69	71	67	340

Gazelin ünlü ve ünsüz dağılımı, tablolarda gördüğümüz gibi birbiriyle uyum içindedir.

Tablo 3: Gazelin Ünsüz Dağılımı

<i>Beyitler</i>	1	2	3	4	5	<i>Toplam</i>
<i>Yumuşak Ünsüzler</i>	24	27	27	30	27	135
<i>Sert Ünsüzler</i>	12	10	12	10	11	55
<i>Toplam</i>	36	37	39	40	38	190

Tablo 4: Gazelin Ünlü Dağılımı

<i>Beyitler</i>	1	2	3	4	5	<i>Toplam</i>
<i>Kalın Ünlüler</i>	23	17	16	19	18	93
<i>İnce Ünlüler</i>	8	12	14	12	11	57
<i>Toplam</i>	31	29	30	31	29	150

4 Gazelin Sözdizimi İncelemesi

5.1. Kelime Çeşitleri ve Yapıları

Gazelde 51 kelime kullanılmıştır. Bu kelimelerden en fazlası 31 kelimeyle Arapça, daha sonra 14 kelimeyle Farsça ve 6 kelimeyle de Türkçe olmuştur. Na'at konulu bir gazel olduğundan kelimeler Arapça ağırlıklıdır. Bu kelimelerin 10'u sıfat, 4'ü fiil, 37'si ise isimdir. Hareketi ifade eden temel kelimeler Türkçe'dir.

5.2. Tamlama Çeşitleri ve Yapıları

Tablo 5: Gazelin Tamlama Tablosu

İki Kelimededen Oluşan Tamlamalar		Üç Kelimededen Oluşan Tamlamalar
Terk-i edeb	(Farsça isim tam.)	Kūy-ı mahbūb-ı Hudā (Farsça is.tam)
Nazargāh-ı ilāhi	(Farsça isim tam.)	Bābü's-selāmın sīne-çāki(Türkçe is.tam)
Makām-ı Mustafā	(Farsça isim tam.)	
Māh-ı nev	(Farsça sıfat tam.)	Habīb-i kibriyānın hābgāhı (Türkçe is.t.)
Deycūr-ı ʿadem	(Farsça isim tam.)	Mürāʿāt-i edep şartı (Türkçe isim tam.)
Bu dergāh	(Türkçe sıfat tam.)	
Metāf-ı kudsiyān	(Farsça isim tam.)	Dört kelimededen oluşan tamlama
Būsegāh-ı enbiyā	(Farsça isim tam.)	Tefevvuk-kerde-i ʿarş-ı cenāb-ı kibriyā
Matla ^c -ı nur u ziya	(Farsça isim tam.)	(Farsça isim tam.)

Gazelde 14 tamlama kullanılmıştır. Bunlardan 9 tanesi Farsça isim tamlaması, 3 tanesi Türkçe isim tamlaması kuralına göre oluşturulmuştur. Kullanılan 2 sıfat tamlamasından biri Türkçe, diğeri Farsça'dır. 'Matla^c-ı nur u ziya' tamlananı ortak olan 2 isim tamlamasıdır. 'Babü's-selāmın sīneçāki' da tamlayanı Arapça isim tamlaması olan Türkçe bir isim tamlamasıdır.

5.3. Gazelin Cümle Çeşitleri ve Yapıları

Nâbî'nin 5 beyitlik bu gazelinde 15 cümle vardır. Cümlelerin çok ve kısa olması; şairin anlamı uzatmadan, mesajı hemen verme düşüncesinden kaynaklanmasındandır. 11 isim

cümlesi, 4 fiil cümlesi kurulmuştur. Genelde devrik cümlelerle dikkat toplanmıştır. Anlam ise hep olumlu olup ikisinde emir vardır. Emir kelimesiyle başlayan gazelde, önce dikkat çekilerek, mana sonrakiler üzerinde yoğunlaştırılmıştır.

Tablo 6: Gazelin Cümle Çeşitleri

	<i>Cümle Sayısı</i>	<i>Yüklemine Göre</i>	<i>Öğe Dizilişine Göre</i>	<i>Anlamına Göre</i>	<i>Yapısına Göre</i>
<i>1.beyit</i>	4	fiil isim isim isim	devrik devrik kurallı devrik	emir olumlu olumlu olumlu	Basit basit basit basit
<i>2.beyit</i>	3	isim isim isim	kurallı devrik devrik	Olumlu olumlu olumlu	basit basit basit
<i>3.beyit</i>	2	isim isim	devrik devrik	Olumlu Olumlu	Basit basit
<i>4.beyit</i>	3	fiil fiil isim	devrik devrik devrik	Olumlu olumlu olumlu	basit basit basit
<i>5.beyit</i>	3	fiil isim isim	devrik kurallı devrik	Emir olumlu olumlu	Basit basit basit

5.4. Gazelin Anlam İncelemesi

Nâbî'nin “bu” redifli gazelin anlatım planında, kendi tarzını ortaya koyduğunu görmekteyiz. Mesajlarında, açıklamalar yaparak alıcıyı düşünmeye sevk ediyor. Bunu, alıcıya yoğun duygularıyla ulaştırıyor. İletiyi etkin kılan, onun kuru bir öğreti olmasından öte, hissettiklerini aktarmasıdır. Bütün olarak şiire bakılınca, anlatım planında bir tedricilik görmekteyiz. Birinci beyitte bir sakındırmayla söze başlanmış fakat bunun nedenleri, 2.,3.

ve 4. beyitlerde kapsamlı kelimelerle ileti gönderilmiştir. Son beyitte ise, tekrar başa

<i>beyitler</i>	<i>gönderici</i>	<i>İletilen</i>	<i>alıcı</i>
<i>1.beyit</i>	şair	Burasının Habibullahın köyü olduğu,Allah'ın tecelli ettiği ve makam-ı Mustafa olduğundan edebın terkedilmemesi gerektiği	ziyarete gelenler
<i>2.beyit</i>	şair	Güneşin nurunu burdan aldığı, ayın da bu kapının aşığı olduğu	Herkes
<i>3.beyit</i>	şair	Burasının arşda en üstün yerde olduğu, Rasulullahın istirahatgahı olduğu	Herkes
<i>4.beyit</i>	şair	Mevcudatın bu toprağın nuruyla karanlıklardan kurtulduğu	Herkes
<i>5.beyit</i>	şair	Nebilerin, kudsilerin bulunduğu bu yere girerken edebli olunması gerektiği	Kendisi

dönülerek anlam teyid edilmiştir.

Tablo 7: Gazelin Anlatım Planı

Sonuç

Kendine has ifade tarzıyla bir *ekol* sahibi olan şair Yusuf Nâbî, çevreyle ilgili reel gözlemleriyle ve hikemî söyleyişiyile çağının önde gelen şairlerindendir. Şiirin dış yapısını “aziz” , iç yapısını da “e’azz” olarak değerlendiren şair için mananın önemli olduğunu biliyoruz. Bu düşüncede olan Nâbî'nin çok geniş kesimlere ulaşmış bulunan, Hacda yazdığı “bu” redifli ünlü gazelinin şerhine daha geniş kapsamlı bakmaya çalıştık. Bunun yanında son zamanlarda daha da gelişen dilbilimi yöntemleriyle gazeli inceledik. “Mana” düşünülerek yazılan bu gazelin yapısalılık yöntemiyle de kusursuz olduğunu, genel bakış açısıyla bakıldığında farklı güzelliklerin ortaya çıktığını gördük. Klasik şiirlerimizin

“hazine” değerinde olduğunu, gelişen yeni metotlarla incelendiğinde, farklı güzellikler keşfedileceğini düşünmekteyiz.

Kaynakça

- Bilkan, A. (2007). *Nabi Hayatı Sanatı Eserleri*. Ankara: Akçağ.
- Dağlar, A. (2007). Klasik Türk edebiyatı şerh geleneği ve hacı ibrahim efendinin şerh-i belagatine dair. *Turkish Studies*, 162.
- Gülen, F. (2001). *Kalbin Zümrüt Tepeleri 2*. İzmır: Nil.
- Gülen, F. (2006). Kabe ve Ravza. *Sızıntı*, 2-4.
- Gülen, F. (2008). *Kalbin Zümrüt Tepeleri 4*. İzmır: Çağlayan.
- İpekten, H. (1999). *Eski Türk Edebiyatı Nazım şekilleri ve Aruz*. İstanbul: Dergah Yayınları.
- Kılıç, M. (2012). *Sufi ve şiir*. İstanbul: İnsan.
- Kıran, Z., & Kıran, A. (2010). *Dilbilime Giriş*. Ankara: Seçkin Yayınevi.
- zcan, N. (2013). Nabi Divanında Medine. *Turkish Studies International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, pp. 2037-2047.
- Pala, İ. (2009). *Ansiklopedik Divan şiiri Sözlüğü*. İstanbul: Kapı.
- Sak, İ., & Çetin, C. (2004, Ekim). XVII. ve XVIII. Yüzyıllarda Osmanlı devletinde menziller ve fonksiyonları. *Türkiyat araştırmalı Dergisi*, p. 182.
- Sami, ř. (1901). *Kamus-ı Türki*. İstanbul: İkdam.
- şener, H. (2013, Kasım). Hayriyye-i Nabi’de Aktarılan Değerler. *Turkish Studies*, 8-1, pp. 2501-2524.
- Yekbaş, H. (2008). Metin şerhi geleneği çerçevesinde şarihlerin divan şiirine bakışı . *Türkiyat Araştırmaları Dergisi*(23), pp. 190,206.